

HET OBJECT VAN DE M A A N D

De Vliegendoder, een biotrofe parasiet onder de paddenstoelen

Ron J.C. Bronckers, Wethouder Meertensstraat 14, 6325 DB Vilt,
e-mail: ronbronckers@zonnet.nl

In 2011 werd mijn paddenstoelenherbarium ondergebracht in het Natuurhistorisch Museum Maastricht. Deze collectie bestaat, op enkele uitzonderingen na, geheel uit Ascomyceten (zakjeszwammen) die in Zuid-Limburg zijn verzameld. Naast 24 nog niet eerder in Nederland gemelde soorten maken er diverse rariteiten deel van uit. Een bijzondere vondst betreft de Vliegendoder *Ophiocordyceps forquignonii* (Hypocreales: Ophiocordycipitaceae) die in Nederland ook onder de naam *Cordyceps forquignonii* bekend staat.

Deze op vliegen parasiterende paddenstoel werd voor het eerst in de provincie Limburg gevonden op 19 november 2001. Langs een pad in het hellingbos de Bergse Heide bij Vilt stak tussen het bladstrooisel een bleek en onopvallend steeltje omhoog met aan de top een kopje. Ter plekke was determinatie onmogelijk en derhalve werd deze aparte verschijning inclusief een gedeelte van het substraat meegenomen voor verder onderzoek. Eenmaal thuis bleek deze paddenstoel [figuur 1] niet op rottend blad te groeien maar op een vlieg die tussen het strooisel lag. Enige bekendheid met het genus *Cordyceps* voerde na micro- en macroscopisch onderzoek al snel naar de soortnaam en een artikel van ROMBACH & SAMSON (1981) bevestigde deze constatering. Volgens ARNOLDS *et al.* (1995) is deze soort zeer zeldzaam en te vinden op vliegen in naald- en gemengd bos op voedselarme, droge zand- of leemgrond. In dit geval betrof

FIGUUR 1

De Vliegendoder (*Ophiocordyceps forquignonii*) in gedroogde toestand (Herbarium NHMM: MAAS RB01145) (foto: Ron J.C. Bronckers).

Om het eeuwfeest van het Natuurhistorisch Museum Maastricht extra luister bij te zetten, maken we in 2012 een selectie van aparte, fraaie of anderszins tot de verbeelding sprekende stukken uit de museumcollecties. Het uitgekozen object zal voor de duur van een maand in een wisselvitrine worden geplaatst, met verwijzing naar het hierop betrekking hebbende artikel in het Natuurhistorisch Maandblad van die maand.

het een vondst in loofbos op een voedselrijke en vochtige leembodem.

Tijdens een excursie van de Paddenstoelen Studiegroep Limburg op 7 augustus 2005 in het Platte Bosch bij Nijswiller werd de Vliegendoder, eveneens tussen strooisel, voor de tweede keer in Limburg ontdekt. Volgens de Verspreidingsatlas Paddenstoelen (NEDERLANDSE MYCOLOGISCHE VERENIGING, 2012) is de soort na 1990 in zeven atlasblokken in Nederland gevonden (waarbij de vondst bij Vilt nog niet meegerekend is) en heeft deze de status 'bedreigd' (BE-9) op de Rode Lijst (ARNOLDS & VEERKAMP, 2008).

Om herkenning voor toevallige maar oplettende passanten te vergemakkelijken volgen hier enkele determinatiekenmerken. De lengte van de enkelvoudige witte steel kan 1 tot 5 cm zijn, bij een dikte van 0,5 tot 1 mm. Het fertiele kopje is ovaal tot bijna rond en 1 tot 4 mm in diameter; de kleur is variabel licht crème tot zwak roze. De minieme puntjes op het kopje zijn de openingen waaruit de sporen ontsnappen. Kenmerkend is de aanwezigheid van een kraag onder het kopje, die evenwel ontbreekt als de paddenstoel nog niet rijp is. De Vliegendoder groeit dus op vliegen, meestal in de strooisellaag van bosbodems.

In de levenscyclus van Ascomyceten kent men twee verschillende stadia, eerst het anamorfe (ongeslachtelijke) en vervolgens het teleomorfe (geslachtelijke) stadium. Omdat deze uiterlijk zo van elkaar verschillen heeft men ze aparte namen gegeven.

Soms worden op dode vliegen draadvormige witte stelen aange troffen met een spitse of stompe top, en dus niet in een kopje eindigend. De kans is groot dat dit het anamorfe stadium betreft oftewel *Hymenostilbe muscarium*.

Meldingen van *Ophiocordyceps forquignonii* op gastheren anders dan vliegen (bijv. muggen of wespen) berusten mogelijk op andere soorten uit het genus *Ophiocordyceps*.

Mocht u insecten (larf, pop of imago) of spinnen aantreffen die slachtoffer zijn geworden van parasitaire paddenstoelen dan houd ik mij zeer aanbevolen voor studie van deze vondsten.

Literatuur

- ARNOLDS, E., TH.W. KUYPER & M.E. NOORDELOOS, 1995. Overzicht van de paddenstoelen in Nederland. Nederlandse Mycologische Vereniging, Wijster.
- ARNOLDS, E. & M. VEERKAMP, 2008. Basisrapport Rode lijst Paddenstoelen. Nederlandse Mycologische Vereniging, Utrecht.
- NEDERLANDSE MYCOLOGISCHE VERENIGING, 2012. NMV Verspreidingsatlas Paddenstoelen online. 2012. 12 januari 2012: <http://www.verspreidingsatlas.nl/paddenstoelen>.
- ROMBACH, M.C. & R.A. SAMSON, 1981. *Cordyceps forquignonii*, een zeldzame vliegenparasiet. *Coolia* 24(4): 91-94.